ICOANE TRANSILVĂNENE DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL AL ȚĂRANULUI ROMÂN

MIRELA CRISTEA
Muzeul Național al Țăranului Român, București

ANA DUMITRAN
Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

Justificată inițial prin necesitatea documentării asupra icoanei pe sticlă pictată în atelierele din Șcheii Brașovului, descinderea în colecția Muzeului Național al Țăranului Român s-a dovedit fertilă pentru multe alte subiecte referitoare la pictura religioasă transilvăneană. Dintre piesele care au reținut atenția, am ales opt lucrări ce completează biografia unor artiști a căror activitate în arealul actualului județ Alba a beneficiat în ultimii ani de cercetări sistematice, unele cu pretenții monografice.

Prima pe care o propunem spre discuție este o reprezentare a scenei *Deisis* atribuibilă lui Iacov Zugravul (**fig. 1**).

Exponent al artei post-brâncovenești, originar din Rășinari (jud. Sibiu), stabilit la mijlocul secolului al XVIII-lea la Feisa (jud. Alba), autorul frescei de pe cupola catedralei greco-catolice din Blaj și unul dintre cei mai importanți pictori români ai vremii, Iacov aparține unei familii de pictori din care mai sunt cunoscuți fratele său Stan și fiii Gheorghe și Nicolae[1]. Recunoașterea penelului său în icoana de la Muzeul Țăranului Român nu ridică nici o problemă, în ciuda caracterului accentuat grafic și a aspectului oarecum ieftin al compoziției, niciuna dintre componente, nici măcar aureolele, nefiind aurite, ci doar decorate în relief, prin ștanțarea grundului, și vopsite. Strălucirea icoanei este asigurată de fondul portocaliu și de literele mari, albe, cu care sunt redate numele personajelor: *Isus Hristos O Pantocrator*, *Mr Thu*, *Stâi Ioan*. Prețiozitatea execuției răzbate doar din chipul lui Iisus, asupra căreia artistul și-a concentrat toată atenția. Chiar și cutele veșmintelor au fost reduse la minimul posibil, iar fizionomiile intercesorilor, redați bust în colțurile superioare ale icoanei, sunt aproape fade, situație nemaiîntâlnită în icoanele care ar putea servi ca analogii, realizate pentru bisericile de la Turda (jud. Cluj, 1742, **fig. 4**), Rădești (jud. Alba, 1743)[2], Petea (jud. Mureș, 1746)[3], Silivaș (jud. Alba)[4] și Tiocu de Jos (jud. Cluj, 1755,

[1] Pentru detalii vezi *Iacov Zugravul*, cu bibliografia anterioară.
[2] Dumitran, Cucui 2008, p. 136, fig. [1].
[3] *Ibidem*, p. 136, fig. [3]; *Iacov Zugravul*, fig. 20.

fig. 3). Alte analogii oferă reprezentările înrudite: cele ale Pantocratorului de la Șilea (jud. Alba, 1739)[5], Cuci (jud. Mureș, 1753, **fig. 2**) și Fărău (jud. Alba, 1758)[6] și cele cu Iisus tronând, în ipostază de Mare Arhiereu și Învățător, de la Ciunga (1746)[7], Șilea (1749, **fig. 5**) și Alecuș (1760)[8], toate localități din jud. Alba, și de la Dârlos (jud. Sibiu)[9].

Opera cunoscută a lui Iacov Zugravul este datată între 1739 și 1783, dar pentru jumătatea a doua a acestei perioade lucrările păstrate sunt foarte rare și destul de diferite stilistic de cele din primele două decenii de activitate. Icoanele enumerate aparțin, toate, acestui prim interval de timp, deci cel mai probabil și piesa de la Muzeul Țăranului Român poate fi considerată ca datând tot de atunci, dar mai aproape de 1760 decât de 1740. Informații despre proveniența ei nu s-au păstrat, de aceea trebuie să luăm în considerare o arie destul de extinsă, care să cuprindă întregul teritoriu în care a activat autorul, adică județele Alba, Mureș, Cluj, Sibiu și Bistrița.

Continuăm cu un grup de trei icoane atribuibile lui Ion de la Beriu: două reprezentări ale lui *Iisus Hristos tronând* și una a *Maicii Domnului cu Pruncul*. Două dintre ele au împodobit cu siguranță același iconostas (**fig. 6-7**), după cum mărturisesc dimensiunile (76x56 cm) și anumite detaliile ale compozițiilor, spre exemplu redarea cu slove roșii pe fond negru a monogramelor personajelor reprezentate. Derutant, un chenar verde cu decor aurit, sub forma unor păpădii, încadrează și cea de-a treia piesă (**fig. 8**), ceva mai mică (67,5x51 cm). Comune sunt și formele incizate în grundul aurit al fundalurilor, care continuă ornamentația de pe speteaza tronurilor. Aceste elemente și faptul că toate cele trei piese au fost achiziționate de la aceeași persoană susțin ipoteza ca ele să fi aparținut unei singure biserici, dublarea temei explicându-se prin punerea uneia spre închinare în pronaos. Doar repetarea tiparului ridică semne de întrebare și obligă la luarea în calcul a unor locații inițiale diferite, dar învecinate, pentru a se putea explica și ajungerea icoanelor în aceeași colecție, de unde mai apoi au fost propuse spre achiziție Muzeului bucureștean.

Originar din jud. Hunedoara, din apropiere de Orăștie, pictorul căruia i-au fost atribuite aceste icoane este cunoscut deocamdată doar prin lucrările cu care a răspuns comenzilor din jud. Alba. Atestat între 1749 (Aiudu de Sus)[10] și 1764 (Almașu Mare – Joseni)[11], activitatea sa[12] a cunoscut o creștere considerabilă ca

[4] *Zugravii de la Feisa*, p. 44-45, cat. nr. 2.
[5] *Zugravii de la Feisa*, p. 44, cat. nr. 1; Dumitran, Cucui 2008, p. 136, fig. [2].
[6] *Zugravii de la Feisa*, p. 46, cat. nr. 4.
[7] *Ibidem*, p. 46-47, cat. 6.
[8] *Ibidem*, il. de la p. 171; *Zugravii de la Feisa*, p. 48-49, cat. nr. 8.
[9] Ionescu 2009, p. 118, fig. 19.
[10] Pop 1973, p. 857, fig. 1.
[11] Dumitran 2012, p. 127-128, cu bibliografia anterioară.

urmare a ultimelor cercetări, numărul locațiilor în care au fost identificate lucrări ale sale dublându-se[13]. Stilul artistului a cunoscut mutații semnificative între cele două momente extreme în care sunt datate creațiile sale, mutații în funcție de care cele trei icoane de la Muzeul Țăranului Român pot fi apreciate ca datând din jurul lui 1756, anul în care Ion de la Beriu a semnat pictura și iconostasul bisericii de lemn din Geogel. Argumentele sunt prezența pe mantia Mântuitorului din icoana *Deisis* de la Geogel (**fig. 9**) a unei tivituri cu același model în formă de păpădie ce încadrează icoanele ajunse la București și incizarea fundalului cu un motiv similar cu cel din icoanele bucureștene, chiar dacă nu la fel de elaborat. Decorul fundalului îl regăsim însă aidoma în icoanele lui Iisus (**fig. 10**) și a Sfântului Nicolae din satul învecinat Ponor, prima urmând chiar același șablon ca și cele două icoane bucureștene dedicate Mântuitorului. Vrejul atât de personalizant mai apare pe icoanele de la Hăpria[14] și Inoc[15] și pe o icoană din colecția Muzeului Național al Unirii din Alba[16], iar tivul cu păpădii e de asemenea prezent pe icoanele deja amintite de la Ponor. Aceste două elemente decorative trădează un contact direct al artistului cu iconostasul bisericii foste greco-catolice din Certege (or. Câmpeni), semnat în 1752 de – până acum – enigmaticul Vasile Zboroschi, poate chiar un contact direct între cei doi pictori, ceea ce ar explica și diferențele stilistice între cea mai timpurie icoană cunoscută a lui Ion de la Beriu, realizată în 1749 în spiritul tradiției brâncovenești, și celelalte lucrări ale sale, toate posterioare anului 1752, în care se resimt influențe dinspre arta ruso-ucraineană.

Necunoscută, proveniența celor trei piese de la Muzeul Țăranului Român se circumscrie și ea întregului areal în care a activat autorul lor, surprins deocamdată – cum deja s-a menționat – doar în localități din jud. Alba.

Pentru următoarea icoană, o *Maică a Domnului cu Pruncul* (**fig. 11**), achiziționarea ei împreună cu icoanele pictate de Ion de la Beriu este singurul indiciu al provenienței transilvănene, în condițiile în care semnatarul, „Simon Zugraf", este cunoscut din alte inscripții ca fiind originar „ot Craiova"[17], abia din 1780 recomandându-se ca „Simon Zugraf ot Belgrad"[18], ca urmare a împământenirii în fosta capitală a Ardealului. Datarea icoanei în 1775 lasă, deci, loc posibilității să fi fost pictată pentru o biserică din sudul Carpaților, deși artistul –

[12] Porumb 1998, p. 181.
[13] Dumitran 2012, p. 79-79, 359.
[14] Azi în colecția Arhiepiscopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, inv. 412 și 468.
[15] Colecția Arhiepiscopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, inv. 441.
[16] Inv. Et. 16036.
[17] Pisania bisericii de lemn din Apoldu de Jos (jud. Sibiu, 1772); icoana *Deisis* de la Geoagiu de Sus (jud. Alba, 1779), azi în colecția Arhiepiscopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, inv. 418.
[18] Icoana *Maicii Domnului cu Pruncul* de la Ighiel (jud. Alba).

cu o activitate foarte bogată, datată între 1771-1800 – nu a fost până acum semnalat decât la nord de Carpați[19].

Fiul unui anume Oprea din Craiova, după cum se deduce din pisania bisericii de lemn din Poiana Sibiului, pictată în 1771 de „Simon Zugrav Oprovici din Craiova", identitatea părintelui artistului s-ar putea să fie cea mărturisită de inscripția de pe o icoană de la Izvoarele (jud. Alba) realizată în 1764 de „Sima Zugravul Logofăt, ficioru dascălului Oprea din Craiova". Dacă nu cumva e vorba de un frate, atunci chiar și identitatea pictorului acestei icoane este aceeași cu a celui care ulterior își va spune Simon, un apelativ neobișnuit pentru onomastica românească, motiv pentru care a fost adeseori citit Simion, de parcă artistul și-ar fi scris numele abreviat sau ar fi preferat varianta de scriere maghiară, cum a făcut contemporanul său Simion Silaghi-Sălăgeanu, la care ne vom referi mai jos.

Nu doar icoana de la Izvoarele ridică semne de întrebare asupra biografiei lui Simon din Craiova, în lipsa semnăturii lui Sima caracteristicile sale stilistice putând-o situa cu ușurință pe lista creațiilor lui Simon. Tot în lipsa semnăturii, icoana de la Muzeul Țăranului Român ar fi putut fi pusă mai greu pe seama lui Simon, abia o privire deja avertizată recunoscându-i penelul, și nu atât în trăsăturile fizionomice ale personajelor principale, cât mai ales în cele ale îngerilor miniaturali care susțin coroana de pe capul Maicii Domnului. Icoana are totuși o corespondentă, o imagine similară aproape până în detaliu fiind destinată să împodobească, din 1780, iconostasul bisericii din Ighiel (jud. Alba, **fig. 12**). Alte icoane ale sale în care Pruncul să binecuvânteze spre privitor cu amândouă mâinile nu se cunosc. Urmând un prototip din mediul ruso-ucrainean, ca multe alte lucrări ale sale, Simon din Craiova, devenit Simon din Bălgrad (Alba Iulia), a fost un artist înzestrat, cu o formație deopotrivă în spiritul tradiției și în cel înnoitor propagat din Galiția și din a cărui creație, răspândită în județele Sibiu, Cluj și – mai ales – în jud. Alba, a supraviețuit un număr impresionant de piese. Cea care li se alătură acum provine, probabil, tot de pe aceste meleaguri.

Tot dintr-o localitate a jud. Alba, de undeva din vecinătatea Abrudului, provin și următoarele două icoane, *Maica Domnului cu Pruncul* (**fig. 13**) și *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător* (**fig. 18**), pictate în 1799. Nesemnate, inconfundabila manieră a lui Simion Silaghi-Sălăgeanu permite o atribuire fără greș. Partea superioară a panoului, în formă de semicerc, și ramele cu baluștri sunt, de asemenea, particularități ale ofertei atelierului său din Abrud, întemeiat în jurul anului 1780. Format sub îndrumarea „jupânului Andraș din Cluj"[20], ambițiosul

---

[19] Dumitran, Cucui 2009, *passim*, cu completări și corecturi la Dumitran 2012, p. 59-60.

[20] Cf. însemnării notate în 1773 pe icoana *Deisis* de la Dretea (jud. Cluj), păstrată actualmente la Muzeul „Astra" din Sibiu. Pentru identitatea acestui pictor, vezi Dumitran 2013.

sălăjean, care a preferat să se recomande cu variante maghiarizate ale numelui, pentru a-și face mai ușor remarcată înclinația spre arta occidentală, a căutat și el perfecțiunea în iconostasul de la Certege, în fața căruia se pare că a revenit de multe ori[21], chiar în compania celui mai contaminat de baroc dintre pictorii români ai vremii, arădeanul Ștefan Tenețchi, a cărui prezență la Certege în luna mai a anului 1798[22] și deces în Abrud în 15 august același an[23] nu i-au putut fi necunoscute tânărului confrate de breaslă. Dimpotrivă, desăvârșirea instruirii acestuia rămâne singura lor explicație, după descoperirea adevăratului autor al insolitului iconostas. La acea dată, colaborarea dintre cei doi trebuie să fi avut însă o oarecare vechime, deoarece asimilarea influențelor barochizante, în special umanizarea fizionomiilor aproape până la transformarea lor în portrete, introducerea fundalurilor cu arhitecturi și peisaje tratate realist și obținerea transparențelor cu ajutorul uleiului se regăsesc în icoanele lui Simion Silaghi încă de la mijlocul anilor ’90 și chiar mai devreme, după cum o dovedesc icoanele bisericii din Abrud-sat, pictate între 1790 și 1794, între care cele cu reprezentarea *Sfântului Nicolae* și a *Adormirii Maicii Domnului* pot fi apreciate ca veritabile pledoarii pentru înnoirea viziunii artistice.

Tot în aceste lucrări își găsesc cele mai vechi corespondențe și icoanele ajunse în colecția Muzeului Țăranului Român. Originea ruso-ucraineană a modelelor este deconspirată de descinderea imaginii Maicii Domnului din tipul „Floarea cea neveștejită”, la a cărui difuzare în mediul românesc transilvănean Simion Silaghi a avut o contribuție însemnată. Cea mai timpurie atestare în opera sa este o icoană destinată bisericii din Roșia Montană[24], pe care a pictat-o în 1780, dar în care a combinat o compoziție străină la acea dată cu fizionomiile familiare – pe atunci – din icoana făcătoare de minuni păstrată în biserica academică din Cluj și promovată ca adevărata icoană care a plâns la Nicula în 1699, adeseori reprodusă de Simion Silaghi însuși. Combinația nu pare să fi stârnit nici interes din partea altor comanditari, nici o simpatie deosebită din partea pictorului, icoana de la Roșia Montană remarcându-se până acum prin caracterul singular, în vreme ce ambele prototipuri, cel clujean și cel ucrainean, s-au bucurat de succes, icoanele Maicii Domnului pictate în atelierul de la Abrud fiind tributare ori unuia, ori celuilalt. Icoanele cu chipul Mântuitorului au urmat și ele fie

---

[21] Biserica deține încă icoane ale sale pictate în 1791, 1794 și 1808 (Dumitran 2012, p. 170), iar cele mai timpurii lucrări datate care au ca prototip icoane din iconostasul de la Certege au fost pictate în 1778 pentru biserica din Albac (jud. Alba), în colaborare cu Gheorghe fiul lui Iacov. Pentru ilustrații, vezi *Zugravii de la Feisa*, p. 70, cat. nr. 39, p. 90, cat. nr. 69. Pentru comparații, vezi Dumitran 2013, p. 222-225, fig. 17-20.

[22] Interpretată ca ședere pentru pictarea iconostasului care s-a dovedit a fi opera lui Vasile Zboroschi. Vezi Medeleanu 1987, p. 374.

[23] Arhivele Naționale. Serviciul Județean Alba, colecția *Registre de stare civilă de la instituțiile de cult*, Parohia Ortodoxă Abrud, Protocolul morților, 1793-1811.

[24] Păstrată în colecția Arhiepiscopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, inv. 188.

modelul ucrainean adecvat, fie pe cel inspirat de icoana lui Vasile Zboroschi de la Certege, cele două variante grupându-se în perechi care nu dau semne să fi fuzionat, oricâte modificări au survenit pe parcursul deceniilor de activitate scurse până în 1830, anul probabil al decesului lui Simion Silaghi. Șabloanele au fost preluate ca atare și de către Gavril Silaghi, fiul lui Simion, care le-a pictat în 1822 pentru biserica din Vidra de Mijloc.

Reținând atenția doar asupra grupului la care se raliază icoanele de la Muzeul Țăranului Român, avem reprezentări similare la biserica din Abrud-sat, datate 1790 (Maica Domnului, **fig. 14**) și 1791 (Iisus Hristos, **fig. 19**), la biserica fostă greco-catolică din Abrud, datate 1800 (**fig. 15, 20**), și nedatate dar databile înainte de 1800 la biserica ortodoxă din Abrud[25]. Ultimul grup se remarcă deja prin nevoia de înnoire, astfel că doar despre icoana Maicii Domnului mai putem spune că urmează îndeaproape vechiul model, Iisus fiind redat cu capul ușor întors spre stânga privitorului și sprijinind pe genunchi Evanghelia închisă. Ulterior, tronul de inspirație brâncovenească, al cărui desen necesita o adevărată virtuozitate, a fost înlocuit cu o variantă mai simplă, decorată cu mascaroni, florii din mâna Fecioarei i-a luat locul un sceptru, iar, prin introducerea arhanghelilor în icoana Maicii Domnului și a intercesorilor în cea a lui Iisus, compozițiile au primit noi semnificații. Astfel de variante am întâlnit lângă Blaj, datate 1825[26] (**fig. 16, 21**), la Corna, datate 1826 (**fig. 17, 22**), și la Bucium-Muntari, datate 1827, toate localități din jud. Alba. Icoanele de la Muzeul Țăranului Român ar trebui să se circumscrie și ele aceluiași areal. Din păcate, tocmai pentru anul 1799 nu avem nici o informație certă despre angajamentele lui Simion Silaghi[27], doar indiciul că ar fi putut picta pentru biserica din Muncelu[28]. Locația inițială a celor două icoane trebuie însă căutată în altă parte, doarece ele au avut cu certitudine rolul de icoane împărătești, or la Muncelu acest rol le-a revenit unor icoane de formă obișnuită, cu rama simplă, ce e drept pictate tot de Simion Silaghi.

Dacă pentru alegerea acestor piese numitorul comun a fost posibilitatea ca ele să fi fost destinate unor biserici din jud. Alba, pentru următoarea icoană (**fig. 23**) motivul alegerii l-a constituit inscripția de pe spate, al cărei text, citit fragmentar și cu mare dificultate, din cauza ștergerii vopselei, este următorul:

„Această icoană s-au (datu la ?) făcut / la leatul 1750 de robul lu Dumne /

[25] Păstrate astăzi în colecția Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia.
[26] Azi în colecția Ștefan Manciulea.
[27] Un tablou actualizat al activității sale vezi la Dumitran 2012, p. 368-371.
[28] Inventarele bisericii atestă existența la 1872 a cinci icoane mari și a 10 icoane mici care ar fi datat din 1799 (Rustoiu, Zecheru 2009, p. 139). A supraviețuit, într-o stare de conservare deplorabilă, o singură icoană „mare", atribuibilă lui Simion Silaghi-Sălăgeanu, dar nedatată (Dumitran 2012, p. 246).

zeu erei Marco zugravul, (pe) chieltu / iala jupânului Toader din Tofolău[29], / și, întâmplându-să zminteală pentru / aură[30], iară s-au silit (?) m[...]tu[...] de mine / erei Marco, martie 28 ziuoa în Sângeorz[31] / (neunit[32]) [...] unitu Grigorie Maer (?) / [...] /

Să să știe cându au îmblatu (?) [...] împăratul (?) Iosif / în țara Ardealului, 1773, în (?) 29 de zile / iulie, tocma din ceasul 7 (?) întrat în Voșor / hei[33] și dimineața la 8 [...] dus cătră Bistriță."

Cunoscut pentru plăcerea de a oferi cât mai multe detalii despre icoanele pe care le-a pictat[34], autorul acestei imagini a *Maicii Domnului cu Pruncul* – o replică a icoanei făcătoare de minuni din biserica academică de la Cluj, după cum dovedesc trăsăturile chipurilor, aranjarea veşmintelor lui Iisus și brâul înnodat în fundiță peste mijloc – surprinde și de această dată prin detaliile alese spre a fi transmise posterității. Caracterul lacunar al textului, datorat lizibilității reduse, care pune de mai multe ori sub semnul întrebării lectura unor cuvinte și motivația pentru care a fost redactată inscripția, nu impietează, din fericire, asupra provenienței și paternității icoanei, permițând recuperarea acestor informații, care lipsesc din evidențele Muzeului. Pictorul, Popa Marcu Vlașcovici din Sântandrei (jud. Mureş), ne mărturisește că a pictat icoana în 1750, la comanda lui Toader din Tofalău, persoană de condiție nobilă, dar nu suficient de bogat pentru a plăti o lucrare scumpă, motiv pentru care aureolele sfintelelor personaje au rămas neaurite. Nu se poate face, din păcate, relația între acest neajuns și localitatea învecinată, Sângeorgiu de Mureș, și nici explica prezența în text a numelui episcopului Grigore Maior. După cum continuă însă textul. se deduce că el a fost redactat abia în 1773, după trecerea prin zonă a împăratului Iosif al II-lea. Data de 29 iulie este însă greșită, indiferent după care calendar am socoti-o. Scurta vizită a împăratului la Târgu-Mureş a avut loc din seara zilei de 11 până în dimineața zile de 12 iulie, când într-adevăr a plecat spre Bistrița[35]. Inscripția a fost scrisă, deci, destul de târziu după acest eveniment, din moment ce data sa exactă fusese uitată. În ce context a ajuns însă pictorul din nou în fața icoanei și a simțit nevoia să-i spună povestea? Poleirea aureolelor nu a oferit o astfel de ocazie, poate doar o altă comandă, pierdută între timp, ca întreaga zestre a bisericii, risipită mai întâi de Revoluția de la 1848, iar după 1869 de alungarea

[29] Tofalău, com. Sângeorgiu de Mureș.
[30] Probabil pentru aurul necesar poleirii aureolelor.
[31] Probabil Sângeorgiu de Mureș.
[32] Acest cuvânt nu pare să fi făcut de la început parte din text, fiind adăugat mai în margine față de restul cuvintelor de pe ultimele două rânduri.
[33] Târgu Mureș.
[34] Vezi inscripții similare la Porumb 1998, p. 219-220.
[35] Bozac, Pavel 2006, p. 547.

din sat a întregii populații românești[36]. Icoana de la Muzeul Țăranului Român se dovedește a fi, astăzi, unica supraviețuitoare a lăcașului dispărut după pribegirea credincioșilor.

*

Aparent prea disparate pentru ca publicarea lor să poată fi considerată o veritabilă contribuție la biografia pictorilor care le-au semnat sau cărora le pot fi atribuite, icoanele care fac obiectul acestei prezentări dezvăluie, totuși, secrete care altfel ar fi rămas ascunse. Îmbogățirea cunoștințelor despre activitatea unor artiști importanți ai Transilvaniei secolului al XVIII-lea este întotdeauna îmbucurătoare, în condițiile în care biografia lor mai poate fi astăzi reconstituită doar datorită lucrărilor păstrate. Cam tot aceeași este și situația bisericilor pe care le-au împodobit, de aceea câte o icoană rătăcită prin cine știe ce cotlon sau colecție se dovedește, adeseori, depozitara întregii istorii reconstituibile a câte unei comunități. Nefiindu-le cunoscută proveniența, cu excepția icoanei de la Tofalău, nu putem spune câte dintre piesele prezentate în acest articol se află într-o asemenea situație. Le putem privi doar ca repere pentru dimensiunea pierderilor, pentru capacitatea creatoare atinsă, pentru statutul social și putințele financiare ale donatorilor, pentru speranța lor de mântuire și pentru orgoliul afișat, dar mai ales ca dovezi ale intensității pe care a avut-o activitatea artistică în a doua jumătate a secolului XVIII. În acest sens, nici o informație nu este de prisos !

Transylvanian icons from the collection of National Museum of the Romanian Peasant

ABSTRACT

The study brings forward unknown creations of some Transylvanian masters, discovered in the collection of Romanian Peasant Museum. We refer to 8 icons, out of which 6 are attributed to Iacov from Rășinari, Ion from Beriu and Simion Silaghi-Sălăgeanu and 2 signed by Simon Oprovici and Marcu Vlașcovici, dated to the latter part of 18th century and probable origin from Alba County, except for the icon signed by Marcu Vlașcovici, that comes from Mureș County. Each piece is presented by reporting to biography of the master, to whom it is attributed, searching also for the most appropriate analogies for dating.

To Iacov, renowned representative of post-Brancovan art, native of Rășinari (Sibiu County) and settled in Feisa (Alba County), comes an icon *Deesis*. Three icons – two depictions of *Jesus Christ enthroned* and one of *Mother of God with Child* – belong to brush of Ion from Beriu, native painter of Hunedoara County, nearby Orăștie, identified until now with works only in Alba County. Simon, signer of the icon *Mother of God with Child* in 1775, from the collection of the museum from Bucharest, is the same with „Painter Simon from Belgrad” and „Painter Simon Oprovici from Craiova”, maybe also with „Sima, painter and scholar, son of the schoolmaster Oprea from Craiova”. The artist, attested only in Transylvania, beginning with 1771, settled down

[36] Balint 2012.

in Alba Iulia, in 1780, at the latest, his activity – documented until 1800 – carrying out mainly in the neighbouring localities. Other two icons – *Mother of God with Child* and *Jesus Christ the High Priest and Teacher* – were painted by Simion Silaghi-Sălăgeanu in 1799.

The last debated icon is *Mother of God with Child* signed by Marcu Vlașcovici from Sântandrei (Mureș County). This icon draws attention not only by iconographic representation – being a copy of the wonder-working icon preserved in the academic church from Cluj –, but also by the long inscription from the back, out of which we find that it was painted in 1750 for the church from Tofalău, disappeared after the Romanian population was forced to abandon the locality, in the latter half of the 19th century.

Apparently dispersed, these pieces complete successfully the gaps from biography of painters whom they were attributed, even if they still cannot offer information also about churches they embellished.

EXPLANATION OF FIGURES

Fig. 1. - Iacov Zugravul (attribution), *Deesis*, middle of 18th century; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 2. - Iacov Zugravul, *Jesus Christ Pantocrator*, 1753, Cuci; photo: Elena-Daniela Cucui

Fig. 3. - Iacov Zugravul, *Deesis*, 1755, Tiocu de Jos; photo: Liviu Ușeriu

Fig. 4. - Iacov Zugravul, *Deesis*, 1742, Turda; photo: Ana Dumitran

Fig. 5. - Iacov Zugravul, *Deesis*, 1749, Șilea; photo: Ana Dumitran

Fig. 6. - Ion de la Beriu (attribution), *Mother of God with Child*, middle of 18th century; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 7. - Ion de la Beriu (attribution), *Jesus Christ on the throne*, middle of 18th century; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 8. - Ion de la Beriu (attribution), *Jesus Christ on the throne*, middle of 18th century; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 9. - Ion de la Beriu, *Deesis*, 1756, Geogel; photo: Ana Dumitran

Fig. 10. - Ion de la Beriu (attribution), *Jesus Christ on the throne*, middle of 18th century, Ponor; photo: Ana Dumitran

Fig. 11. - Simon Oprovici, *Mother of God with Child*, 1775; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 12. - Simon Oprovici, *Mother of God with Child*, 1780, Ighiel; photo: Ana Dumitran

Fig. 13. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (attribution), *Mother of God with Child*, 1799; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 14. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Mother of God with Child*, 1790, Abrud-sat; photo: Ana Dumitran

Fig. 15. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (attribution), *Mother of God with Child*, 1800, Abrud; photo: Ana Dumitran

Fig. 16. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Mother of God with Child*, 1825, Ștefan Manciulea's collection; photo: Ana Dumitran

Fig. 17. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Mother of God with Child*, 1826, Corna; photo: Rareș Tileagă

Fig. 18. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (attribution), *Jesus Christ Great Priest and Theacher*, 1799; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Fig. 19. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Jesus Christ Great Priest and Theacher*, 1791, Abrud-sat; photo: Ana Dumitran

Fig. 20. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (attribution), *Jesus Christ Great Priest and Theacher*, 1800, Abrud; photo: Ana Dumitran

Fig. 21. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Jesus Christ Great Priest and Theacher*, 1825, Ștefan

Manciulea's collection; photo: Ana Dumitran

Fig. 22. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Jesus Christ Great Priest and Theacher*, 1826, Corna; photo: Rareş Tileagă

Fig. 23. - Marcu Vlașcovici, *Mother of God with Child*, 1750; National Museum of the Romanian Peasant; photo: Alice Ionescu

Abrevieri bibliografice

Balint 2012 - Nicolae Balint, „Cazul Tofalău-Mureş. Radiografia unui abuz de acum mai bine de un veac", în *Agero* (Stuttgart), text consultat on-line în 27 aprilie 2014 la adresa http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Cazul%20Tofalau%20 Mures%20de%20Nicolae%20Balint.htm

Bozac, Pavel 2006 - Ileana Bozac, Teodor Pavel, *Călătoria împăratului Iosif al II-lea în Transilvania la 1773*, vol. I, Institutul Cultural Român, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2006

Dumitran 2012 - Ana Dumitran, „Pictura românească în județul Alba până la mijlocul secolului al XIX-lea. Demersuri pentru o bază de date", în *Patrimonium Apulense*, XII, 2012

Dumitran 2012 - Ana Dumitran, „*Siladi Şimon, ucenicul jupânului Andraş din Cluj*. Parcurs retrospectiv în căutarea unui maestru", în *Apulum*, series *Historia & Patrimonium*, L, 2013

Dumitran, Cucui 2008 - Ana Dumitran, Elena-Daniela Cucui, „Zugravii Iacov și Toader: reconsiderări biografice", în *Annales Universitatis Apulensis*, series *Historica*, 12/I, 2008

Dumitran, Cucui 2009 - Ana Dumitran, Elena-Daniela Cucui, *Simon Bălgrădeanul*, Editura Altip, Alba Iulia, 2009

Iacov Zugravul - Ana Dumitran, Elena-Daniela Cucui, Elena Mihu, Saveta-Florica Pop, *Iacov Zugravul*, Editura Altip, Alba Iulia, 2010

Ionescu 2009 - Alina Geanina Ionescu, *Icoane pe lemn și sticlă din principalele colecții sibiene*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2009

Medeleanu 1987 - Horia Medeleanu, „Pictorul Ștefan Tenețchi. Viața și opera", în *Ziridava*, XV-XVI, 1987

Pop 1973 - Partenie Pop, „Zugravul Ioan din Beriu, pictor de icoane", îm *Apulum*, XI, 1973

Porumb 1998 - Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania. Sec. XIII-XVIII*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998

Rustoiu, Zecheru - 2009 Ioana Rustoiu, Alexandra Dana Zecheru, „Protopopiatul Ortodox Lupșa la 1872", în *Patrimonium Apulense*, IX, 2009

Zugravii de la Feisa - Ana Dumitran, Elena-Daniela Cucui, *Zugravii de la Feisa*, Editura Altip, Alba Iulia, 2008

Cuvinte-cheie: Nicula, Feisa, Iacov din Rășinari, Ion de la Beriu, Simion Silaghi din Abrud, Simon Oprovici din Craiova, Marcu din Sântandrei, Iosif al II-lea, Maica Domnului cu Pruncul, Iisus Hristos

Keywords: Nicula, Feisa, Iacov from Rășinari, Ion from Beriu, Simion Silaghi from Abrud, Simon Oprovici from Craiova, Marcu from Sântandrei, Joseph II, Mother of God with Child, Jesus Christ

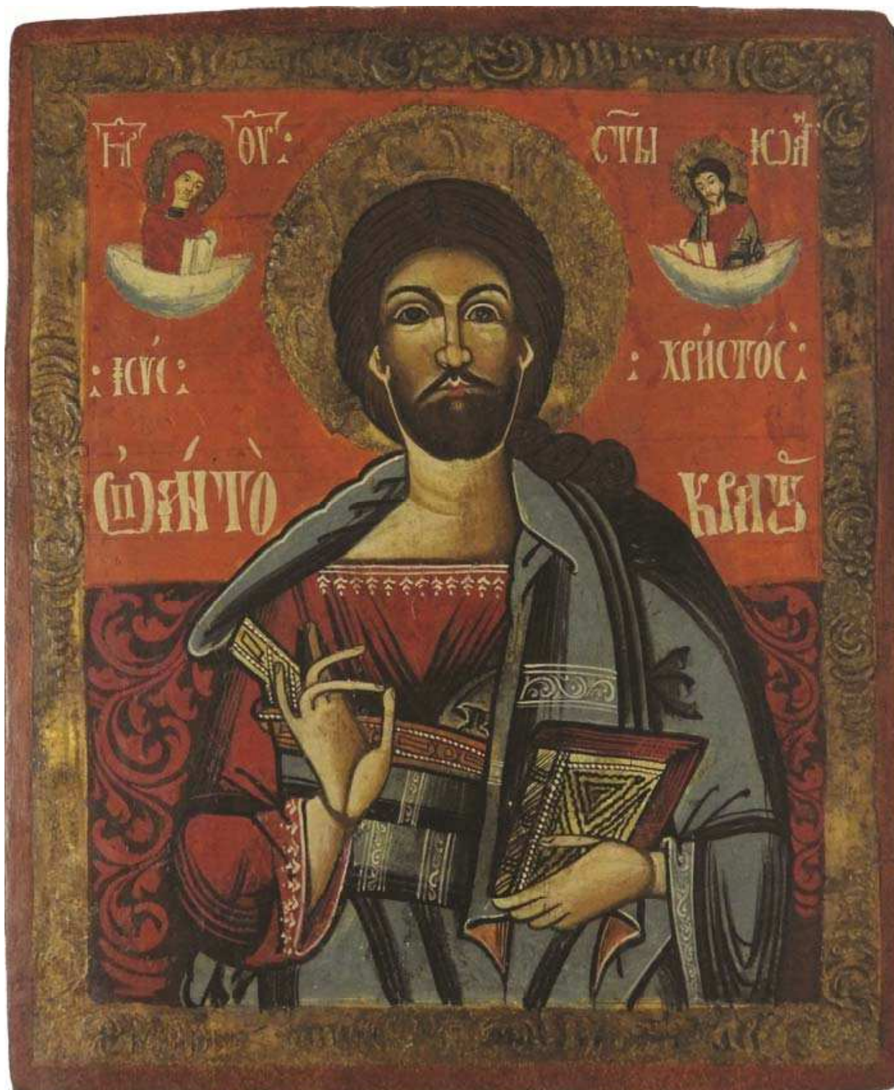

Fig. 1. - Iacov Zugravul (atribuire), *Deisis*, mijlocul sec. XVIII;
Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 2. - Iacov Zugravul, *Jesus Christ Pantocrator*, 1753, Cuci; foto: Elena-Daniela Cucui

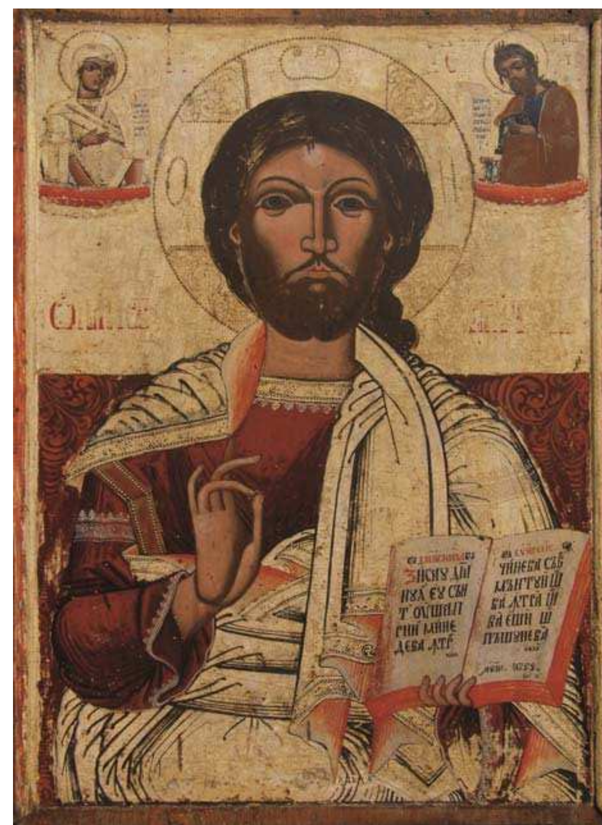

Fig. 3. - Iacov Zugravul, *Deisis*, 1755, Tiocu de Jos; foto: Liviu Ușeriu

Fig. 4. - Iacov Zugravul, *Deisis*, 1742, Turda;
foto: Ana Dumitran

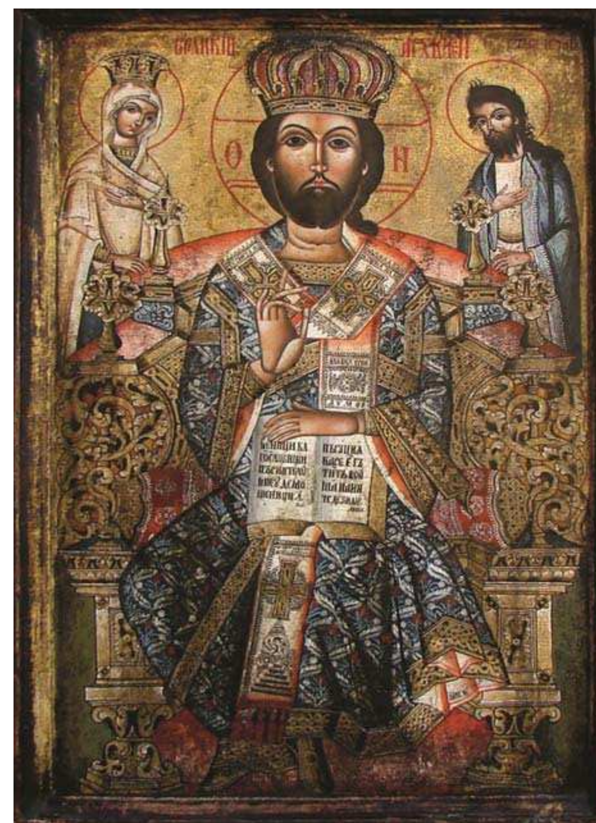

Fig. 5. - Iacov Zugravul, *Deisis*, 1749, Șilea;
foto: Ana Dumitran

Fig. 6. - Ion de la Beriu (atribuire), *Maica Domnului cu Pruncul*,
mijlocul sec. XVIII; Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 7. - Ion de la Beriu (atribuire), *Iisus Hristos tronând*,
mijlocul sec. XVIII; Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 8. - Ion de la Beriu (atribuire), *Iisus Hristos tronând*,
mijlocul sec. XVIII; Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 9. - Ion de la Beriu, *Deisis*, 1756, Geogel; foto: Ana Dumitran

Fig. 10. - Ion de la Beriu (atribuire), *Iisus Hristos tronând*, 1756, Ponor; foto: Ana Dumitran

Fig. 11. - Simon Oprovici, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1775;
Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 12. - Simon Oprovici, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1780, Ighiel; foto: Ana Dumitran

Fig. 13. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (atribuire), *Maica Domnului cu Pruncul*, 1799; Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 14. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1790, Abrud-sat; foto: Ana Dumitran

Fig. 15. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1800, Abrud; foto: Ana Dumitran

Fig. 16. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1825, colecția Ștefan Manciulea; foto: Ana Dumitran

Fig. 17. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1826, Corna; foto: Rareș Tileagă

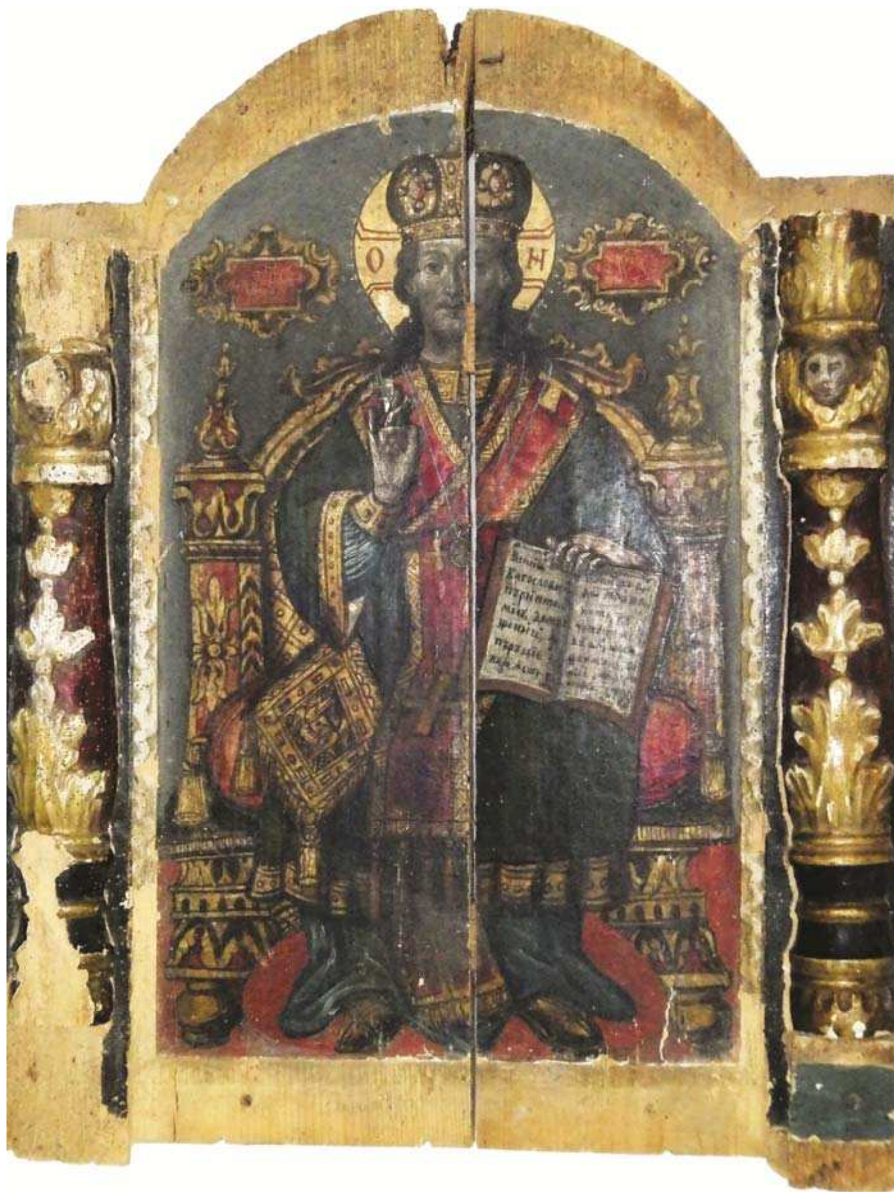

Fig. 18. - Simion Silaghi-Sălăgeanu (atribuire), *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător*, 1799; Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu

Fig. 19. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător*, 1791, Abrud-sat; foto: Ana Dumitran

Fig. 20. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător* 1800, Abrud; foto: Ana Dumitran

Fig. 21. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător*, 1825, colecția Ștefan Manciulea; foto: Ana Dumitran

Fig. 22. - Simion Silaghi-Sălăgeanu, *Iisus Hristos Mare Arhiereu și Învățător*, 1826, Corna; foto: Rareș Tileagă

Fig. 23. - Marcu Vlașcovici, *Maica Domnului cu Pruncul*, 1750;
Muzeul Național al Țăranului Român; foto: Alice Ionescu